

BEVEZETÉS*

Az Európai Tanárképzők Szövetsége (ATEE, Association for Teacher Education in Europe) éves konferenciáját 2010-ben Budapesten tartotta. A vendéglátó a Magyar Tanárképzők Szövetsége volt. E tanárképző szervezet a konferenciát az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel és az egri Eszterházy Károly Főiskolával együttműködve szervezte meg. Első látásra úgy tűnhet, hogy tipikusan európai határokkal rendelkező rendezvényt láthattunk vendégül, ezzel szemben a világ minden tájáról érkeztek előadók, az összes kontinens képviselőjében több mint 50 országból találkozhattunk és hallgathattunk meg professzionális tanárképzőket.

Végigtekintve az elmúlt évek oktatáspolitikai trendjein és intézkedésein, nem volt nehéz megtalálni a megfelelő témát a konferencia számára. „*Az élethosszig tartó szakmai fejlődés lehetőségei a tanári pályán: kihívások, támogatás, felelősségvállalás*” cím alatt a konferencia fő problémáit megfontoló, meghatározó szakemberek azokra a lényeges kérdésekre kívánták ráirányítani a figyelmet, amelyek kiemelt jelentőséggel bírnak az oktatás, ezen belül elsősorban a tanári munka minőségének jobbításában. Széles körű egyetértés mutatkozik abban a kérdésben, hogy a kívánt minőségi javulást a pedagógusok élethosszig tartó tanulása szolgálja a leghatékonyabban: szükséges tehát a tanárképzés, a tanártovábbképzés és a tanári pályaszocializáció egységes folyamatá alakítása, összehangolása, mert csak így lehet megteremteni az ideális környezetet a pedagógusok állandó szakmai fejlődéséhez.

Az élethosszig tartó szakmai fejlődés előtérbe kerülésével párhuzamosan a tanári professzió olyan kihívásokkal szembesül, melyekkel korábban nem kellett számolnia. A társadalomban bekövetkező változások, a tanárok felé irányuló kiterjedt elvárások megnövelik a tanárok felelősségvállalásának mértékét és vonatkozási területeit. A kihívásokkal való szembesülés megfelelő támogatás nélkül nem hozhat eredményt. A siker záloga egy olyan támogató rendszer lehet, amely a pedagógust állítja középpontba többek között úgy, hogy növeli a tanár autonómiáját és szakmaiságát, mivel csakis a folyamatos fejlődés iránt elkötelezett és önálló szakemberek képesek válaszolni azokra a kihívásokra és elvárásokra, amelyeket a társadalom támaszt az iskolákkal szemben.

A tanárok élethosszig tartó szakmai fejlődésében rejlő kihívásokra, a támogatás lehetőségeire és a felelősségvállalásra reflektálva a konferencia meghívott előadói figyelemre méltó kutatásokat, kutatási eredményeket, innovációkat és jó gyakorlatokat mutattak be, különböző nézőpontokból világítva meg a témákat¹. A Pedagógusképzés e számában a gazdag anyagból a plenáris előadásokat adjuk közre magyar nyelven.

* Készítette *Falus Iván* beosztottja és a tanulmányok alapján: *Meggyesfalvi Boglárka*

¹ Lásd: <http://www.atee1.org>; <http://www.atee2010.ektf.hu>;

Andrei I. Podolskij tanulmányában elsőként az elmélet és a gyakorlat összekapcsolásának szükségességével, megvalósítási lehetőségeivel és korlátaival foglalkozik, majd egy, a gyakorlatban alkalmazható eljárást mutat be. Praktikusan abból a kérdésből indul ki, hogy *a gyakorló szakembereknek milyen pszichológiára van szükségük*. A válasz keresése közben kutatási eredmények és gyakorlati példák elemzése alapján mélyül el annak a problémának a megértésében, hogy milyen okok állhatnak a tudományos elméletek felhasználásának sikere vagy kudarca mögött. A kutató úgy véli, hogy létezik olyan intellektuális eljárás, amely nem csak lehetővé teszi a pedagógusok számára, hogy az iskolázás konkrét feladatainak sokrétűségét a modern pszichológia eredményeit felhasználva vizsgálják, de amelynek segítségével gazdagíthatják oktatási és képzési kompetenciáikat is. Ezt az eljárást a *Vigotszkij* elveire épülő és a *Galperin* által kidolgozott *értelmi cselekvések szakaszos fejlesztésének elméletében* látja *Podolskij*. A tanulmányból megismerkedhet az olvasó az elmélet lényeges vonásaival, az intellektuális eljárás alkalmazásának szabályaival és néhány pszicho-pedagógiai kísérlet eredményével. A szerző hangsúlyozza, hogy a tanulmányban bemutatott eljárás gyakorlati használatához több kell a mechanikus alkalmazásnál, szükség van a tanuló és a tananyag sajátosságait elemző és figyelembe vevő eljárások kidolgozására.

Pléh Csaba előadásában az életen át tartó tanulás biológiai, pszichológiai meghatározóival és korlátaival foglalkozott különös tekintettel a pedagógushivatásra. A szerző az emberi életútról és hajlékonyságról megfogalmazott két jellegzetes vízió (nyitottság, korlátok) bemutatásával indít, majd az utcai ismeretelmélet és az intézményes tanulás viszonyát tárgyalja. Több, nevelésfilozófiai szempontból lényeges probléma elemzésére, értelmezésére kerül sor a tanulmányban a következők kapcsán: a tudás-kibontakozás különféle felfogásai, az ismeretváltozás lehetséges modelljei, a kulturális és a biológiai hatások szerepének izgalmas, kutatási eredményeken alapuló megközelítései. Pedagógiai szempontból ugyancsak megfontolandó kutatási problémák, kérdések és eredmények jelennek meg a munkában az életkor, az idegrendszer, a kultúra és a tanulási, illetve tanítási módszerek viszonyait elemző részekben. Az elemzések megerősíthetik a pedagógiai szakembereket, például abban, hogy a tanulás-tanítás tervezésénél nem tekinthetnek el az emberi élet kritikus (vagy érzékeny) periódusainak fontos szerepétől. Új kérdésfelvetésre ösztönözhetnek a modern technológiák tanulást befolyásoló szerepét elemző részek is. A téma sokrétű megközelítésének konklúziója a tanári hivatás szempontjából, hogy a fizikai és a szellemi frissesség kizárólag az ember állandó aktivitása révén tartható fenn.

Marilyn Cochran-Smith tanulmányában felvázolja és kutatási/gyakorlati tapasztalatok alapján bemutatja a gyakorló pedagógusok kutatómunkájának döntő szerepét a tanárok egész életen át tartó tanulásában. A szerző három fontos szempont, illetve értelmezés mentén foglalkozik a gyakorló pedagógusok kutatómunkájával: 1. A hangsúly a gyakorlatra irányuló *kritikus beállítottságon* van, amely a pedagógus egész szakmai pályafutását jellemzi. 2. A *kutatás* a helyi szakmai közösséget

foglalkoztató gyakorlati problémákra olyan *releváns tudást hoz létre*, amely hasznosnak bizonyulhat a helyi kontextuson túl is. 3. *Az oktatás mélyreható átalakítása* attól függ, hogy milyen a gyakorló pedagógusok intellektuális kapacitása, azaz meg tudják-e fogalmazni a problémákat, képesek-e tudást létrehozni és másokkal együtt munkálkodni az iskola és a társadalom átalakítása érdekében. Számos gyakorlati példán keresztül mutatja be *Cochran-Smith* a gyakorló pedagógusi kutatómunka jellegzetességeit és eredményességét különböző oktatási szinteken. Árnyalt szempontrendszer mentén értelmezi a gyakorló pedagógusok kutatási mozgalmának és a szakmai tanulási közösségeknek azonos és eltérő sajátosságait. A tanulmány új, friss nézőpontokat kínál a tanári szakma, a tanári hivatás értelmezéséhez és gyakorlatához, különösen azoknak, aki elfogadják a kutatást, mint beállítottságot, s e szemléletre építik értelmezési kereteiket, amelyek vezérfonalul szolgálnak rövidebb és hosszabb távú döntéseikhez. A téma iránt érdeklődőket gazdag irodalomjegyzék segíti a további tájékozódásban.

Marco Snoek abból a problémából indul ki, hogy az elmúlt időszakban jelentősen növekedtek a tanári szakmával kapcsolatos minőségi elvárások, felélénkült az a diskurzus, hogy vajon a tanárképzés képes-e megfelelően felkészíteni a leendő tanárokat arra, hogy megfeleljenek a megváltozott társadalmi, szakmai követelményeknek. A szerző úgy véli, hogy e kérdésre csak akkor lehet válaszolni, ha tisztázzák, hogy a megváltozott, a kiterjesztett szerepelvárások milyen tanári tulajdonságok kialakítását teszik szükségessé. A szerző szakirodalmi elemzésre támaszkodva kísérletet tesz arra, hogy feltérképezze a tanári professzionalizmusról megjelenő kihívásokat és elvárásokat, majd ezekre építve leírja *a tanári szakmaiság* fő vonásait. Az értelmiségi professziók szociológiai elemzése alapján öt perspektívából mutatja be, hogy a tanári professzionalizmus és az *ideális tanári tulajdonságok* értelmezései kapcsán milyen változatos, sokféle értéket és megközelítést lehet találni. Összegzésként megfogalmazza a tanári professzió fő vonásait, amelyeket – véleménye szerint – le lehet fordítani az egyes szakemberekkel kapcsolatos követelményekre, így megalkotható az a tudás- készség- és attitűdelemekből álló *referenciakeret*, amely felhasználható a *tanárképzési tantervek* készítésénél.

Hélène Clark a konferencia egyik záró előadásában felvázolja a tanárképzéshez kapcsolható legújabb európai stratégiák fő komponenseit és célkitűzéseit. Kiemeli, hogy napjainkban a hasonló kihívásokkal és nehézségekkel küzdő európai országokban a közös gondolkodás és a kooperáció fontosabb, mint valaha. A tagországok között egyetértés uralkodik a tekintetben, hogy *a tanárok kulcsszerepet töltenek be* az oktatás színvonalának növelésében, a fejlődés elősegítésében. Hangsúlyozza, hogy mindenkinek ki kell vennie részét a megoldások megtalálásának folyamatában, a méltányos, személyre szabott oktatás megvalósításában, a tanulók teljesítményének növelésében, a kulcskompetenciák elsajátításának hatékonyabbá tételében. Áttekint *néhány szükséges lépést, amelyet az európai országoknak meg kell tenni*: a legjobbak vonzása a pedagógusképzésbe; a tanárképzés követelményeinek

emelése (intenzív, gyakorlatorientált képzés, kompetenciák fejlesztése); hathatós szakmai és személyes támogatási programok biztosítása a pályakezdőknek; a továbbképzési kínálat szélesítése, a szakmai kompetenciák élethosszig tartó fejlődésének segítése a tanári pályán, összhangban a tanárképzők személyes professzionális hozzájárulásával; a tanárképzés újragondolása. A szerző többféle aspektusból is foglalkozik *a pedagógusképzők szerepével, felelősségével* a 21. század kihívásaira kellően felkészítő pedagógusképzés megvalósításában. Felhívja a figyelmet, hogy még sok tenni való lesz az *egységes európai tanári szakma* kialakulásáig, amiben nagy jelentőséget tulajdonít a tanárképzésben érdekelttek közötti intenzív együttműködésnek és kommunikációnak. Zárógondolata: az Európai Bizottság hisz benne, hogy Európai Tanárképzők Szövetsége (ATEE), mint a tanárképzésben érdekelt kulcsfontosságú szervezet, vezető szerepet játszik az európai oktatás magas színvonalának biztosításában és tovább dolgozik az oktatás minőségének jobbításában.